

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

CORONAVIRUS

شماره ۵ | اردیبهشت ۹۹

گزارش راهبردی

**همه‌گیری جهانی کروناویروس
و جرایم سازمان یافته**

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

همه‌گیری جهانی کروناویروس و جرایم سازمان یافته

گزارش راهبردی شماره ۵

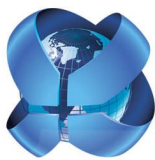

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

هم‌اندیشی جهانی راه برتر (کادراس)

منصور براتی
اردیبهشت ۱۳۹۹

بسمه تعالی

مقدمه

موسسه پژوهشی کادراس در راستای دستیابی به اهداف علمی خود با تعریف یک مدخل جدید در صدد است مجموعه‌ای از موضوعات راهبردی و مهم را برای مبارزه با مواد مخدر / محرک و روانگردان در ایران، منطقه جنوب غربی آسیا و نیز جهان تدوین کند. با توجه به اهمیت وافر برخی از موضوعات در دانش اعتیاد و مبارزه با آن، مجموعه پیش رو با عنوان «گزارش راهبردی» به انتشار خواهد رسید و در آن به موضوعاتی همچون «نارکوتروریسم»، «روندهای کشت و تولید و فروش مواد در جهان»، «تحولات بازارهای مصرف»، «وضعیت دولت‌های شکننده در مبارزه با مواد»، «جنگ با مواد و مقابله با عرضه»، «ظرفیت‌های ادیان در پیشگیری از اعتیاد و مقابله با آن»، «بررسی انتقادی تجربیات کشورهای پیشرو»، «ظرفیت‌های سیاست جنایی مشارکتی برای پیشگیری از اعتیاد»، «سیاست مخدری جمهوری اسلامی ایران» خواهد پرداخت. پنجمین شماره گزارش راهبردی موسسه کادراس به «همه‌گیری جهانی کووید - ۱۹ و جرایم سازمان یافته» می‌پردازد.

علت قرار گرفتن این موضوع در قالب گزارش‌های راهبردی آن است که در گزارش‌های راهبردی بدون درگیر شدن در مباحث تئوریک و نظری انتزاعی و دشوار، موضوعات مهم و دارای اولویت راهبردی در حجمی کوتاه به بحث گذاشته می‌شوند با بررسی «وضع موجود» و کاستی‌های آن به ترسیم افق‌های «وضع مطلوب» خواهیم پرداخت و نهایتاً توصیه‌هایی برای حرکت به سوی این وضع در هر گزارش ارائه خواهیم کرد.

از این رو از همه پژوهشگران، استادان، علاقه‌مندان و ارباب نظر در این زمینه‌ها می‌خواهیم گزارش‌های یاد شده را مورد بررسی و مطالعه قرار داده و نظرات، پیشنهادهای و انتقادات خود را نیز به آدرس ایمیل info@cudras.ir ارسال نمایند.

با تشکر - موسسه کادراس

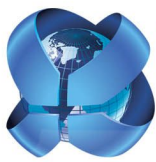
بیان رخداد

با همه‌گیری جهانی کروناویروس و بیماری کووید - ۱۹ که هنوز درمان مشخصی برای آن پیدا نشده است. تقریباً همه کشورهای جهان دچار مشکلات عدیده‌ای شدند و به ناچار رو به سیاست‌های قرنطینه، فاصله‌گذاری اجتماعی و حتی منع آمد و شد و تعطیلی مراکز تجمع مردم شدند. فعالیت‌های تجاری نیز به دلیل تعطیلی فرودگاه‌ها، لغو پروازها و حرکت سایر وسائط نقلیه مختل شد. در نتیجه چنین وضعیتی زنجیره عرضه تمامی کالاها و خدمات مختلف در کشورهایی که وضعیت دشوارتری را تجربه می‌کردند، به شدت مختل شد و حتی در برخی کشورها مردم وحشت زده از کمبود مواد غذایی و ... به حمله و غارت فروشگاه‌ها پرداختند. در چنین شرایطی که همه شئون زندگی مردم بر روی زمین تحت الشعاع شیوع کووید - ۱۹ قرار گرفته بود، جهان جرم جنایت و جرایم سازمان یافته نیز به شدت دستخوش تحول شد. اولیه ترین تأثیر همه‌گیری جهانی کووید - ۱۹ بر جرایم سازمان یافته و از جمله تولید و فروش انواع مواد مخدر، مختل شدن زنجیره عرضه مواد بود. این امر باعث بروز تحولات زیادی در جهان تبهکاری شد که در این گزارش راهبردی به تفصیل آن را از نظر خواهیم گذراند.

بسیاری از مصرف کنندگان برای مدتی طولانی دسترسی خود به مواد مصرفی را از دست دادند و از سوی دیگر حضور فیزیکی عوامل بسیاری از گروه‌های تبهکاری در خیابان‌ها و عرصه عمومی دچار اختلال شد. عدم حضور این گروه‌ها از یکسو باعث شد، ارتکاب به برخی جرایم نظیر قتل در برخی مناطق جهان کاهش یابد و از سوی دیگر بروز برخی دیگر از انواع جرم‌ها را به شدت افزایش داد.

از نکات جالب توجه دیگر که می‌توان بدان اشاره کرد، عمق تحولات در منطقه آمریکای لاتین بسیار بیشتر از دیگر مناطق جهان بوده است. کارتل‌ها و گروه‌های گنگستری در این منطقه موفق شده‌اند به سرعت خود را با شرایط کرونایی وفق داده و سعی در به دست گرفتن ابتکار عمل کرده‌اند.

افزایش قیمت انواع مواد به دلیل برهم خوردن زنجیره عرضه نیز از دیگر پیامدهای کروناویروس بر جهان جرایم سازمان یافته بوده که قیمت برخی مواد را تا سه برابر در سطح جهان افزایش داده است. این تحول اگرچه شاید تنها تا زمانی که شیوع کروناویروس کنترل شود ادامه پیدا کند و پس از آن قیمت‌ها تعدیل شود، اما می‌تواند تأثیرات پایداری را بر مصرف افراد برجا بگذارد. برای نمونه تقریباً انواع مواد پرمصرف تر در کشورمان نیز به دلیل اختلالات یاد شده در زنجیره عرضه و تراکم تقاضای این مواد تقریباً به دو برابر افزایش یابد.

تحلیل رخداد

جهان جرایم سازمان یافته و نیز کشت، تولید و قاچاق انواع مواد مخدر و محرک همواره یکی از تغییر پذیرترین حوزه های اقتصاد غیرقانونی است. گفته می شود کارتل های مخدری در بیشتر مواقع یک گام از تلاش های مقابله ای و مأموران قانون جلوتر هستند و روند تحولات قوانین ممنوعیت ساز و نحوه دور زدن آنها را به خوبی می شناسند. در شرایط فعلی که بسیاری از فعالیت ها در جهان تحت تأثیر همه گیری کروناویروس و شیوع گسترده بیماری کووید - ۱۹ قرار دارد نیز رهگیری تحولات جهان جرایم سازمان یافته و شناخت تغییرات این حوزه از اهمیت بالایی برخوردار است. بررسی بازارها و فعالیت کارتل های مواد نشان از آن دارد که به دلیل بروز اختلال در زنجیره عرضه، قطع شدن روند عواید مالی و تغییرات بازارها، خشونت ورزی این کارتل ها به شدت افزایش یافته است.

اکنون دیگر تأکید بر این واقعیت که کووید - ۱۹ تقریباً همه شئون زندگی بر روی کره زمین را تحت الشعاع خود قرار داده، اگرچه قضاوت درستی است، چیزی جز تکرار یک کلیشه نیست. همه گیری جهانی کروناویروس سطح تنش میان آمریکا و چین را به حد کم سابقه ای بالا برده، سرعت دیجیتالی سازی تجارت را صد چندان ساخته و البته نابرابری های موجود در جوامع مختلف را به خوبی به نمایش گذاشته است. این همه گیری جهانی صد البته تأثیری غیرمستقیم نیز بر جهان جرایم سازمان یافته گذاشته است. در هفته های اولیه ای که دولت های مختلف در سراسر جهان اقدام به اجرای سیاست های قرنطینه ای یا دست کم فاصله گذاری اجتماعی کرده بودند، به طور موقت خشونت های منجر به جرح و قتل را افزایش یافت و در هفته های اخیر نیز گزارش هایی که از گوشه و کنار جهان رسیده اوج گیری دوباره آن را نشان می دهد. در این میان گروه های جرم و جنایت نیز بیش از پیش در حال مهاجرت به فضای مجازی هستند، یعنی بستری که بدون نیاز به حضور فیزیکی در محل های بیرونی در آن امکان فعالیت سودآور وجود دارد. چنانچه با برنامه ها و اقدامات این گروه ها مقابله نشود و آن ها را به حال خود رها کنیم، بی شک جهان رفته رفته به جای خطرناک تری مبدل می شود.

در پی اجرای سیاست های قرنطینه و فاصله گذاری اجتماعی، بسیاری از کشورهای جهان شاهد افت ارتکاب به برخی جرایم از یکسو و افزایش وقوع پاره ای دیگر از جرایم از سوی دیگر بوده اند. مثلاً در بیشتر مناطق آمریکای شمالی و اروپای غربی، باقی ماندن مردم در خانه ها به افت شدید قتل و حملات خشونت بار منجر شده است. این درحالیست که برخوردهای خانگی و خشونت جنسی در همین کشورها رو به فزونی نهاده است. در برخی از خشن ترین ملت های جهان، شاهد افت قابل توجه جرایم خشونت آمیز بوده ایم. برای مثال شهرهای شیکاگو، لس آنجلس و نیویورک کاهش شدیدی در زمینه سرقت و زنا به عنف را تجربه کرده اند. همچنین شمار قتل ها در السالوادور که معمولاً یکی از خطرناک ترین کشورهای جهان است، از ۱۱۴ در فوریه به ۶۵ مورد در ماه مارس رسیده و آفریقای جنوبی که پایتخت جرم و جنایت آفریقا به حساب می آید؛ در چند هفته نخست قرنطینه ۹۴ قتل را به ثبت رساند که در مقایسه با ۳۲۶ مورد در مدت مشابه سال قبل، بسیار کمتر است.

اگرچه باید از اجرای سیاست های لازم برای این دوره استقبال کنیم، اما در عین حال باید دانست که اجرای آنها تنها برای کوتاه مدت میسر است. همچنین سیاست هایی نظیر فاصله گذاری فیزیکی، منع رفت و آمد و پناه در محل (اقامت اجباری موقت فرد در محل فعلی) مانع کارتل ها، گروه های گنگستری و شبه نظامی نمی شود. بلکه کاملاً بالعکس در پی کاهش فعالیت های پلیس از یکسو و نیز شوک های وارد شده به وضعیت عرضه و تقاضا در بازار مواد موج های جدیدی از خشونت ورزی خاصه در برزیل، کلمبیا و مکزیک (یعنی کشورهایی که در آنها گروه های تبهکار بر سر سهم در حال کاهش خود از بازار می جنگند) گزارش شده است. در این میان بدتر شدن وضعیت امنیتی به دلیل آزادی موقت برخی از زندانیان از زندان های بدنام این مناطق نیز مزید بر علت شده است. گزارش شده برخی از این زندانیان در بدو آزادی موقت خود به همان مسیر پیشین بازگشته و درصدد تسویه حساب های قدیمی خود برآمده اند.

برای مثال روند کاهشی قتل ها در برزیل که برای سه سال تداوم یافته بود در همین مدت اندک متوقف شده است. در سائوپائولو که مرکز قدرتمندترین سازمان های قاچاق مواد آمریکای لاتین به حساب می آید، میزان جنایات از مارس ۲۰۱۹ تا مارس ۲۰۲۰، ۱۰ درصد افزایش یافته است. از سوی دیگر در ایالت سیرا، تنها در ۱۰ روز نخست ماه مارس ۲۰۲۰ میزان جرایم خشونت آمیز (از جمله قتل) ۹۸ درصد افزایش یافته است. همچنین میزان خشونت خانگی نیز در بیشتر ایالات برزیل تشدید شده است، از جمله ایالت ریودوژانیرو که به تنهایی ۵۰ درصد افزایش خشونت های خانگی را نشان می دهد.

مکزیک نیز در مدت اخیر شاهد افزایش شدید خشونت های مرگبار بوده، به ویژه در ایالت های چیهوآوا، میچواکان و گواناواتو که زیر سلطه کارتل های مواد مخدر هستند. مقامات روی هم رفته بیش از ۲ هزار و ۵۰۰ فقره قتل را در کل این کشور تنها در ماه مارس به ثبت رسانده اند، که بالاترین میزان قتل در ماه از زمان ثبت آمار قتل ها در این کشور یعنی سال ۱۹۹۷ به شمار می آید. در حالیکه توجه نیروهای مسلح و پلیس به اقدامات معطوف به کنترل همه گیری جهانی کروناویروس است، بیش از ۲۰۰ گروه تبهکار مکزیک برای تسلط بر مسیرهای ترانزیت مواد و قاچاق بنزین در مقیاس صنعتی می جنگند.

حتی کاهش قابل توجه در ارتکاب به جرم در السالوادور نیز تحت الشعاع افزایش سریع خشونت گروه های گنگستری در چند هفته گذشته قرار گرفت. پس از اینکه چندین نفر از مردم عادی در یک آخر هفته در اواخر آوریل توسط گروه های تبهکار سلاخی شدند، رئیس جمهور دستو افزایش بازداشت ها و وارد عمل شدن نیروهای مسلح را داد. البته سیاست مشت آهنین ممکن است وضعیت بد موجود را خراب تر کند: زیرا گنگ ها عملاً کنترل زندان های کشور و چندین دسته رقیب بزرگ را در دست دارند و به راحتی می توانند یک فاجعه رقم بزنند.

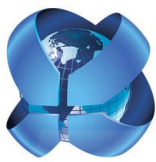
در این کشورها و حتی برخی از دیگر کشورها، این گروه های تبهکار و نه نیروهای پلیس هستند که قوانین منع آمد و شد را در شهرک ها و کپرنشین های غیررسمی را به اجرا در می آورند. بدین ترتیب دسته جات تبهکار و شبه نظامی و نیز گروه های مافیایی به راحتی از این وضعیت سوء استفاده کرده و قدرت نرم خود را تقویت می کنند. حتی برخی از این گروه ها به اقداماتی نظیر رساندن دستمال، انواع کنسرو و غذا به نیازمندان، افراد ناتوان و سالمندان ورود کرده اند. برخی دیگر نیز هشدارهای را درباره منع آمد و شد و انزوای اجتماعی در اینترنت به انتشار درآورده اند. وقتی حکومت ها از انجام این وظایف خود ناتوان باقی بمانند، جذابیت گروه های تبهکار مذکور چند برابر می شود.

یک گروه تبهکار در حال پخش مواد غذایی در شهر اپاتزینگان ایالت میچوآکان مکزیک

کارتل های قاچاق مواد مکزیکی در حال بسته بندی مواد غذایی در بسته های منقش به چهره پابلو اسکوبار، قاچاق چی شناخته شده بین المللی

افزایش چشمگیر خشونت ورزی در میان اندرکاران قاچاق مواد، تا اندازه ای نتیجه تحولات بازار جهانی است. کندی روند تجارت بین المللی به معنای آن است که کارتل ها و گنگسترها نیز برای به حرکت درآوردن کالاهای غیرقانونی خود از طریق زنجیره جهانی عرضه (خواه زمینی، هوایی و دریایی) فرصت های کمتری خواهند داشت. در این میان تولید کنندگان مواد در بولیوی، کلمبیا، پرو و مکزیک در حال حاضر شدیداً به تلاش برای تأمین پیش سازها برای تولید مت آمفتامین ها، فنتانیل و حتی کوکائین روی آورده اند. در واقع می توان گفت، بسته شدن کارخانه های چینی نه تنها بازار صادرات و فروش آیفون را مختل کرده، بلکه کالاهای قاچاق را نیز تحت تأثیر خود قرار داده است.

یکی دیگر از پیامدهای گسترش بیماری کووید - ۱۹ بر جهان تبهکاری افزایش قیمت انواع مواد بوده است. به عنوان مثال «اسکندر مومنی»، رئیس ستاد مبارزه با مواد مخدر جمهوری اسلامی ایران در اردیبهشت ماه ۱۳۹۹ از افزایش دو برابری همه انواع مواد مخدر / محرک و ... در بازار غیرقانونی این مواد خبر داد. در همین راستا «مسعود زاهدیان»، رئیس پلیس مبارزه با مواد مخدر ایران نیز در فروردین ماه ضمن تأکید بر روند فزاینده افزایش قیمت انواع مواد، کاهش خلوص مواد در بازار را از جمله نتایج اعمال محدودیت های کرونایی دانسته بود. وی در این خصوص گفت: «فروشنندگان برای حفظ بازار خود قیمت مواد مخدر را به گونه ای نگه داشته اند تا مصرف کنندگان، مواد مخدر مورد نیاز خود را تأمین کنند براین اساس از ناخالصی هایی در تولید مواد مخدر استفاده می کنند که برای سلامت افراد بسیار خطرناک است.» در قاره اروپا نیز قیمت کانابیس و کوکائین تقریباً سه برابر افزایش یافته است.

بحران اقتصادی جهانی عرضه و تقاضای مشاغل مرتبط با مواد را دچار شوک کرده است. به طوری که برخی از قاچاق چیان اهل آمریکای لاتین با پیش بینی کند شدن روند تجارت جهانی به دلیل همه گیری کروناویروس به حمل و نقل دریایی روی آوردند. مقام های حوزه ضمانت اجرای قوانین اروپا در این راستا از افزایش چشمگیر محموله های کوکائین کشف شده در بندر آنتروپ بلژیک در خلال ماه های مارس و آوریل ۲۰۲۰ خبر داده اند. همچنین با وجود تعطیل شدن فعالیت های بسیاری از فرودگاه های بین المللی، تصاویر ماهواره ای حاکی از رفت و آمد زیاد هواپیماها به مقصد و از مبدأ گینه بیسائو هستند، این امر نشان می دهند نقش این کشور به عنوان قطب ترانزیت کوکائین ادامه دارد.

از سوی دیگر برخی نشانه ها حاکی از آن است که مصرف کنندگان نیز به دلیل دشواری دسترسی به برخی مواد، ناچار از تغییر ماده مصرفی خود شده اند. برای نمونه در اروپا شمار فزاینده ای از مصرف کنندگان کوکائین (که در خارج از قاره سبز تولید به آنجا ترانزیت می شود) به مصرف ماری جوانای تولید شده درون این قاره روی آورده اند. همچنین برخی افراد نیز مشغول احتکار مواد شده اند، که به افزایش قیمت می انجامد. در نتیجه بعضی از مصرف کنندگان هروئین، به مصرف مشتقات قوی تر و خطرناک تر تریاک مانند فنتانیل رو آورده اند. در سراسر اروپا شیوع بیماری کووید - ۱۹ به تسریع روند فروش مواد به صورت آنلاین به ویژه از طریق دارک وب منجر شده است.

اختلالاتی که در بازار جهانی مواد به وجود آمده احتمالاً موقتی است، اما همین اختلال ها نیز می تواند پیامدهای بلند - مدت تری بر ارتکاب به جرایم به طور کلی برجا بگذارد. گروه های گنگستری در پی کاهش یافتن نقدینگی خود، به طور فزاینده ای بانکها، فروشگاهها و اقامتگاهها را برای به دست آوردن درآمد مورد حمله قرار خواهند داد. در آمریکای لاتین و بخش های دیگری از جهان گروه های تبهکار برای تداوم بخشیدن به عایدات مالی خود، به روش های قدیمی تری مانند آدم ربایی، اخاذی و باجگیری روی خواهند آورد. با افزایش تدابیر سخت گیرانه در مرزها قاچاق انسان دچار رکود خواهد شد و این امر البته قربانیان را در معرض خطر بیشتری قرار می دهد. در این میان بسیاری از سندیکاهای جرم و جنایت به مشاغل پررونق تر - به ویژه جرایم سایبری مانند باج افزار، فیشینگ و سرقت هویت روی می آورند که همزمان با روند فزاینده دیجیتالی شدن جهان رشد چشمگیری را تجربه می کند.

همه گیری جهانی کووید - ۱۹ همچنین دیگر انواع جرایم سازمان یافته را نیز دستخوش تغییر کرده است. تجارت حیات وحش در معرض خطر نمونه خوبی از این دسته است. چین در اوایل شیوع کروناویروس تجارت حیات وحش را ممنوع کرد. اما چنین تدابیری ممکن است باعث انتقال فعالیت های مجرمانه به دیگر مناطق شود، همچنانکه گزارش شده تاجران ویتنامی در هانوی اقدام به فروش «چسب استخوان ببر» و «شاخ کرگدن» به عنوان داروی کووید - ۱۹ می کنند. در این اثنا، کارتل مکزیک جالیسکو نسل جدید یکی از فروشندگان اصلی محصولات دارویی دزدی است. آنها بخشی از یک بازار سیاه جهانی در حال رشد به حساب می آیند که کالاهای تقلبی و تجهیزات حفاظت شخصی به فروش می رساند.

دورنمای رخداد

فرجام سخن اینکه کووید - ۱۹ جهان جرایم سازمان یافته را نیز متحول ساخته است. افزون بر افزایش خشونت، همه گیری جهانی کروناویروس می تواند به ارتقای نفوذ سیاسی، اجتماعی و اقتصادی برخی از سازمان های تبهکار بیانجامد، همانطور که مافیای ایتالیا و یا کوزای ژاپن پس از بروز فجایع بزرگ جنگ جهانی دوم جایگاه بهتری به دست آوردند. روئسای این گروه ها به خوبی می دانند که نظام های عدالت کیفری و ضمانت اجرایی تحت فشار زیادی هستند و زندان ها در آمریکای لاتین و بسیاری از دیگر مناطق در حال انفجار هستند. آنها همچنین می دانند که در زمینه های مختلفی به زودی کمیابی صدچندان می شود و لذا خطرات خشونت ورزی افزایش خواهد یافت.

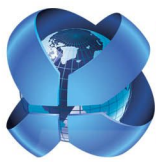
به طور خلاصه می توان گفت شیوع کروناویروس در جهان پیش و بیش از هر چیز منجر به اختلال در زنجیره عرضه مواد مخدر شده است. در نتیجه این اختلال اتفاقات زیادی به وقوع پیوسته است. اولاً به دلیل وجود مازاد تقاضا قیمت بسیاری از انواع مواد افزایش قابل توجهی را تجربه کرده است. دومین تأثیر بزرگ این وضعیت تشدید و تسریع روند اینترنتی شدن جرایم سازمان یافته و کوچ کردن آن از فضای حقیقی به فضای مجازی است.

سومین پیامد مهم وضعیت کنونی و اعمال محدودیت بر آمد و شد در کشورهای مختلف، افت اولیه سطح خشونت ها و اوج گیری ثانویه آن بوده است. در واقع واکنش گروه های تبهکار به طولانی شدن محدودیت ها از یکسو و برهم خوردن تراکنش های مالی، روی آوردن به خشونت بیشتر برای دستیابی به اهداف گوناگون بوده است.

تأثیر مهم دیگری که محدودیت های کرونایی بر عرضه مواد گذاشته، دشواری های دسترسی مصرف کنندگان به مواد مورد نیاز است، که باعث شده گروهی از مصرف کنندگان به مصرف های جایگزین روی بیاورند. این موضوع از آنجاکه می تواند منجر به «شیوع چندمصرفی» میان مصرف کنندگان شود و الگوهای مصرف را تغییر دهد، دارای اهمیت است.

- <https://www.nytimes.com/2020/04/11/world/americas/coronavirus-murder-latin-america-crime.html> .۱
- <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/how-crime-nals-profit-covid-19-pandemic> .۲
- <https://abcnews.go.com/Health/wireStory/crime-drops-world-covid-19-people-inside-70098369> .۳
- [/https://time.com/5819507/crime-drop-coronavirus](https://time.com/5819507/crime-drop-coronavirus) .۴
- <https://www.theguardian.com/global-development/2020/apr/28/calamitous-domestic-violence-set-to-soar-by-20-during-global-lockdown-coronavirus> .۵
- [/https://www.washingtonpost.com](https://www.washingtonpost.com) .۶
- <https://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-2020-03-22-mug-gah-el-salvador-crime-20160302-story.html> .۷
- <https://apnews.com/f7f8f0127f19b3f5a80567f9a09c28c> .۸
- <https://www.iol.co.za/news/south-africa/south-africa-records-drastic-drop-in-violent-crimes-during-lockdown-46340549> .۹
- <https://www.ft.com/content/42341ce6-82e5-11ea-b555-37a289098206> .۱۰
- <https://akegroup.com/2020/04/29/latin-america-prison-riots-increase-as-covid-19-spreads> .۱۱
- <https://www.forbes.com/sites/nathanielparishflannery/2020/04/31/what-are-the-5-most-powerful-criminal-groups-in-latin-america/#575e185f1d6f> .۱۲
- <https://www.nexojornal.com.br/expresso/2020/04/14/Qual-o-im-pacto-da-pandemia-nos-C3ADndices-de-criminalidade> .۱۳
- <https://g1.globo.com/ce/ceara/noticia/2020/04/03/mortes-violentas-crescem-98percent-durante-periodo-de-quarentena-no-ceara.ghtml> .۱۴
- <https://veja.abril.com.br/brasil/subnotificacao-e-gatilhos-o-drama-da-violencia-domestica-na-quarentena> .۱۵
- <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/20/mexico-criminal-groups-covid-19-crisis-opportunity-gain-power> .۱۶
- <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/20/mexico-murder-rate-homicide-coronavirus-covid-19> .۱۷
- <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-52454519> .۱۸
- <https://theconversation.com/mass-arrests-and-overcrowded-prisons-in-el-salvador-spark-fear-of-coronavirus-crisis-137673> .۱۹
- <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/20/mexico-criminal-groups-covid-19-crisis-opportunity-gain-power> .۲۰
- <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-52367898> .۲۱

<https://theconversation.com/how-coronavirus-is-changing-the-market-for-illegal-drugs-۱۳۴۷۵۳> .۲۸

<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/coronavirus-narcotics-drug-cartels-survive-covid-۱۹-۲۰۰۴۲۷۱۳۱۰۰۴۱۴۱.html> .۲۹

<https://www.worldpoliticsreview.com/articles/۲۸۶۹۶/how-the-illicit-drug-trade-is-adapting-to-the-coronavirus-pandemic> .۳۰

<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-latam-narcotics-sp/special-report-peruvian-coca-farmers-to-paris-pushers-coronavirus-upends-global-narcotics-trade-idUSKCN۲۲۴۲ZI> .۳۱

<https://www.dw.com/en/how-the-coronavirus-lockdown-is-hitting-mexicos-drug-cartels/a-۵۳۰۰۱۷۸۴> .۳۲

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۹/۰۲/۰۹/۲۲۵۲۹۲۵/DL/AY/DL/AD/DL/AA/D۹/ل۵/DL/AY/D۹/ل۴/D۹/ل۱/D۹/ل۸/DL/AA/DL/AF/DL/B۱/D۹/ل۵/DL/B۱/DL/AY/DA/A۹/DL/B۲/D۹/ل۵/DL/AY/DL/AF/D۹/ل۷-۱۶-DL/AL/DL/AY-DL/AC/D۹/ل۵/DL/B۹-DL/A۲/D۹/ل۸/DL/B۱/DB/لC-D۹/ل۵/DL/B۹/DL/A۱/DL/AY/DL/AF/DL/AY/D۹/ل۶-D۹/ل۸/DL/AC/D۹/ل۸/DL/AF-DL/AF/DL/AY/DL/B۴/DL/A۱-DL/AY/D۹/ل۱/DL/B۲/DL/AY/DB/لC/DL/B۴-۵۰-DL/AF/DL/B۱/DL/B۵/DL/AF/DB/لC-D۹/ل۲/DB/لC/D۹/ل۵/DL/AA-D۹/ل۵/D۹/ل۸/DL/AY/DL/AF/D۹/ل۵/DL/AE/DL/AF/DL/B۱-DL/AF/DL/B۱-D۹/ل۱/DL/B۱/D۹/ل۸/DL/B۱/DL/AF/DB/لC/D۹/ل۶-۹۹> .۳۳

<https://www.khabaronline.ir/news/۱۳۷۳۳۰۷/DA/ل۶/DL/B۱/DL/AY-DA/A۹/DL/B۱/D۹/ل۸/D۹/ل۶/DL/AY-D۹/ل۲/DL/B۱/DB/لC/D۹/ل۵/DL/AA-D۹/ل۵/D۹/ل۸/DL/AY/DL/AF-D۹/ل۵/DL/AE/DL/AF/DL/B۱-DL/B۱/DL/AY-DL/AY/D۹/ل۱/DL/B۲/DL/AY/DB/لC/DL/B۴-DL/AF/DL/AY/DL/AF/D۹/ل۷-DL/AY/DL/B۳/DL/AA> .۳۴

<https://theconversation.com/how-coronavirus-is-changing-the-market-for-illegal-drugs-۱۳۴۷۵۳> .۳۵

<https://nationalpost.com/news/world/covid-۱۹-latin-america-cocaine-floods-europe-during-pandemic-some-of-it-stashed-in-squid> .۳۶

از بزرگترین بندرهای قاره اروپا
<https://www.politico.eu/article/drug-users-cut-off-by-coronavirus> .۳۷

<https://edition.cnn.com/۲۰۲۰/۰۴/۰۵/uk-illegal-drug-shortage-coronavirus-gbr-intl/index.html> .۳۹

<https://www.theguardian.com/society/۲۰۲۰/apr/۱۲/coronavirus-triggers-uk-shortage-of-illicit-drugs> .۴۰

<https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/coronavirus-vaccine-cure-dark-web-drugs-market-covid-۱۹-a۹۴۴۲۶۷۱.html> .۴۱

<https://www.garda.com/blog/covid-۱۹-could-lead-to-a-surge-in-organized-crime-in-latin-america-risk-analysts-say> .۴۲

<https://news.un.org/en/story/۲۰۲۰/۰۵/۱۰۶۳۳۴۲> .۴۳

<https://www.scmagazine.com/home/security-news/news-archived/coronavirus-۵-ways-covid-۱۹-is-reshaping-the-cybercrime-economy> .۴۴

<https://digital.secdev.com/digital-foresight> .۴۵

<https://www.businessinsider.com/china-bans-wildlife-trade-consumption-coronavirus-۲۰۲۰-۲?r=DE&IR=T> .۴۶